

Sterfelijkheid

&

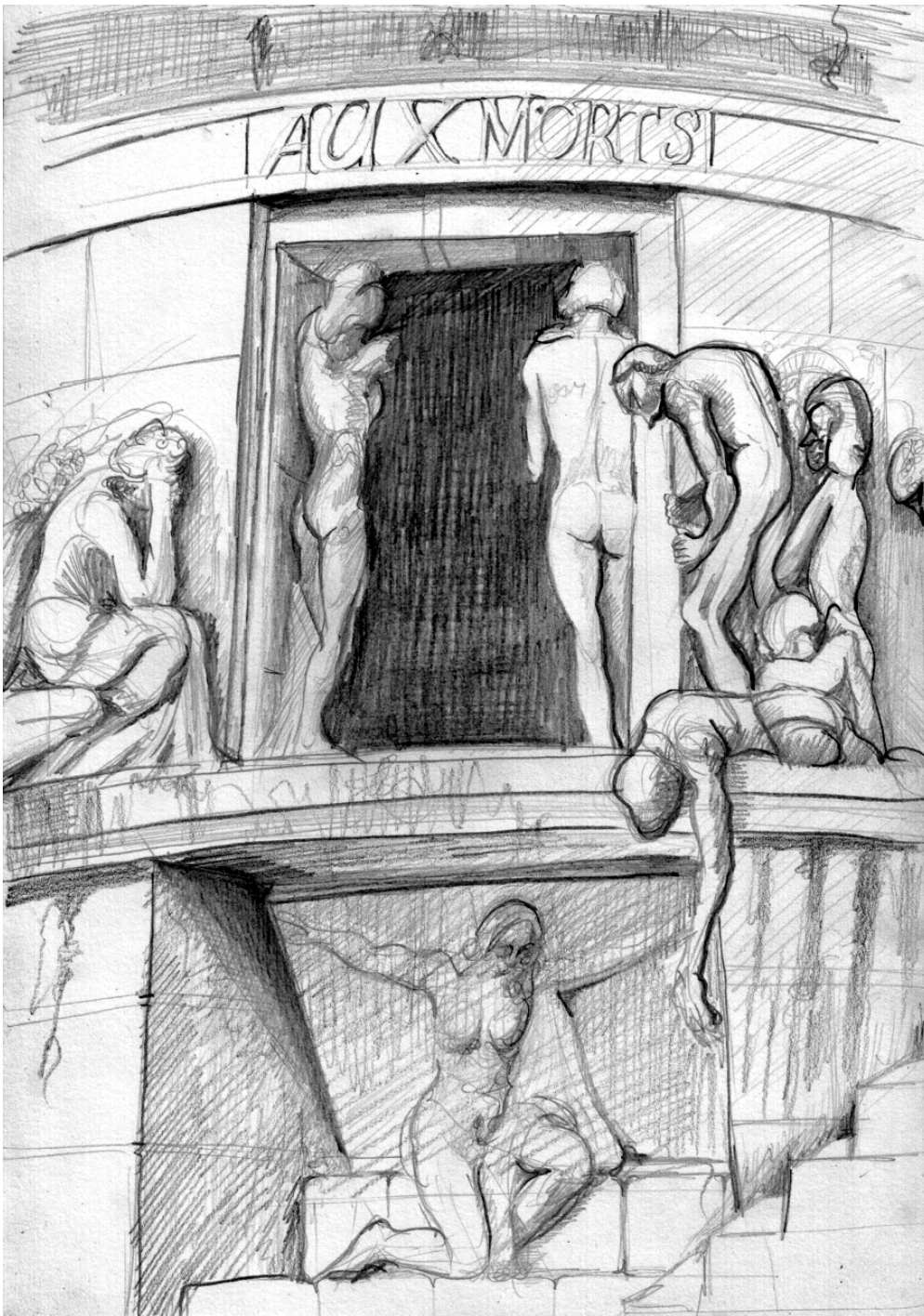
*Naar aanleiding van Obama's
speech in Oslo*

-Twee artikels -

Jan Bauwens

D/2009/Jan Bauwens, uitgever

Sterfelijkheid

1. Stof en vorm, lichaam en ziel...

Wie er nog mocht aan twifelen, die moet
het zich maar eens proberen voor te stel-

len, en hij wordt bij deze vriendelijk uitgenodigd om daar dan bovendien een tekeningetje van te maken zodat we allemaal getuige kunnen zijn van het onmogelijke, maar het valt te verwachten dat gewoon niemand zich dat voorstellen kan: we mogen met een gerust hart verkondigen dat er geen stof zonder vorm bestaat.

Het stoffelijke zou immers niet stoffelijk zijn indien het niet betast kon worden, indien het geen begin of einde had, indien we het niet ter hand konden nemen of in ogenschouw vanuit een zeker perspectief. De stof zou geen stof zijn als een kunst schilder haar niet kon afbeelden op doek: licht of donker, in welbepaalde kleuren, groot, klein, rond of hoekig maar hoe dan ook als een projectie van een welbepaalde vorm.

Er bestaat geen stof zonder vorm en zo ook bestaat er geen vorm zonder stof: de twee hebben elkaar broodnodig om zelf te kunnen bestaan en niemand kan daar ooit aan ontsnappen omdat stof en vorm in werkelijkheid altijd een ondeelbare eenheid vormen. Het is slechts in ons denken

dat we die twee zaken apart kunnen benoemen zodat het wel lijkt alsof we ze uit-een kunnen halen, maar niets is minder waar want onze gedachten omtrent de werkelijkheid zijn bijlange niet aan de werkelijkheid zelf gelijk - in werkelijkheid zijn stof en vorm altijd onderling verbonden omdat zij niet apart bestaan.

Het is in feite wel bijzonder vreemd: om de stoffelijkheid, die zoals hoger gezegd eigenlijk "stof-en-vorm" is, zelf te kunnen begrijpen, lijkt het wel dat wij ze uit elkaar moeten halen in onderdelen die op de keper beschouwd niet eens bestaan. Stof en vorm bestaan niet apart tenzij als begrippen of als woorden, in de geest. De - nota bene - *rusteloze* geest, want ook die begrippen verwijzen noodzakelijk naar elkaar, willen zij hun betekenis enigszins kunnen verduidelijken. Onze geest wordt immers door de vraag beroerd hoe stof en vorm dan samenhangen: én in de werkelijkheid én als begrippenpaar, want tussen wat *is* en wat *lijkt*, gaapt immers een diepe kloof, en zo ook tussen de verbanden van, enerzijds, de dingen en, anderzijds, de begrippen...

De stof is datgene wat verondersteld wordt ten grondslag te liggen aan wat zich via de wereld van de zintuigen als een vorm aan ons kenbaar maakt. Als we een reflectie zien van licht - uiteraard in een welbepaalde vorm - dan weten we meteen dat dit licht op iets stoffelijks reflecteert. Gebeurlijk wordt het licht ook opgeslorpt door een oppervlakte met een welbepaalde vorm en het is mogelijk dat wij dan een zwarte vlek zien precies daar waar iets stoffelijks lijkt te ontbreken, zoals dat bijvoorbeeld het geval is met de donkere ruimte tussen de lichtgevende sterren aan het firmament. En zo krijgt, dankzij de stoffelijke dingen, ook de lege achtergrond een vorm, zonder dat deze zelf van stof is. Precies zoals de zwarte profielen van twee symmetrisch gespiegelde gezichten een vorm krijgen zonder zelf van stof te zijn - een vorm, welke zij danken aan de stoffelijkheid van de vaas in hun midden die hen uit het niets te voorschijn tovert. Hoe dan ook vereist elke vorm, stof. En ook andersom is er geen stof zonder vorm.

In feite is het woordje "stof" een veel te gemakkelijk begrip voor een wel bijzonder ongemakkelijke werkelijkheid of althans een aspect daarvan, en hetzelfde geldt voor het woordje "vorm". De term "aspect" verwijst trouwens reeds naar onze perceptie of onze manier van kijken naar die werkelijkheid, en hiermee zijn we bij een volgende stap van de redenering beland, welke luidt dat er geen vorm kan bestaan zonder vormherkenning.

Er bestaat geen stof zonder vorm, dat mag nu duidelijk wezen, maar evenzeer is het waar dat er geen vorm bestaat zonder vormherkenning, waarmee gezegd is dat vormen niet op zichzelf kunnen bestaan. Vormen kunnen niet op zichzelf bestaan: ze hebben stof nodig, zoals hoger beschreven, maar ze hebben ook onszelf nodig om als zodanig herkend te kunnen worden, en dat is een mysterieuze waarheid daar bovenop.

Men kan bijvoorbeeld nooit zeggen dat boomtakken de vorm hebben van de letters "S", "Y" of "M", als men in die takken niet eerst de vormen van die letters

kan herkennen. Vormen moeten worden herkend om als zodanig te kunnen bestaan: zolang zij niet als zodanig herkend worden, bestaan ze ook niet.

Maar dit betekent vanzelfsprekend meteen dat zonder een waarnemend en kennend subject zoals bij uitstek de mens - maar uiteraard ook God - er gewoon geen sprake kan zijn van, achtereenvolgens: vormherkenning, vormen en materie. In twee woorden luidt de conclusie onverbiddelijk dat er geen stof kan bestaan zonder de geest.

Uiteraard betekent dit nog steeds niet dat de stof een product van de geest zou zijn; het staat wel vast dat het bestaan van de geest een voorwaarde is voor het bestaan van de stof. Een materieel universum zonder geest is bijgevolg ondenkbaar. Al wil dit niet zomaar zeggen dat die twee - stof en geest - daar tegelijk zouden moeten bestaan. Het volstaat dat in een stoffelijk universum ooit geestelijke entiteiten verschijnen opdat het zelf zou kunnen zijn.

Er bestaat geen stof zonder vorm; er bestaat geen vorm zonder vormherkenning; er bestaat geen materie zonder geest. Precies zoals de vorm en de stof van elkaar niet los te maken zijn, zo ook zijn materie en geest noodzakelijk onderling verbonden, en daarvan kunnen wij ons nog het best vergewissen via introspectie, meer bepaald door de observatie van het bezielde lichaam dat ons eigen bestaan of ons leven draagt: alles daaraan blijkt zowel een fysieke als een geestelijke kant te hebben en die twee kunnen we onmogelijk apart bekijken. Elke poging om het lichaam te observeren los van de geest, ofwel andersom, brengt een 'kortsluiting' teweeg in onze gedachten. Wij kunnen er namelijk geen idee van hebben wat het moet zijn om dood te zijn, ofwel om te leven doch beroofd van ons vlees.

2. Chaos

Er bestaat geen stof zonder vorm en, ook omgekeerd, bestaan er geen vormen zonder stof: stof en vorm hangen altijd samen. Maar hebben we ons in de daar op

volgende stap niet een klein beetje vergaloppeerd? We zegden immers dat er geen vormen kunnen bestaan zonder vormherkenning, waaruit dan het besluit dat er geen stof kan zijn zonder geest. Edoch, wat moeten vormen zich ervan aantrekken of zij al dan niet worden herkend!? Het is weliswaar waar dat een boomtak pas de vorm kan hebben van een "S" als hij ook eerst als zodanig door een alfabeet wordt herkend. Maar zal een bolvormige steen dan wachten om van een helling naar beneden te rollen totdat iemand zijn vorm als zijnde bol herkent en, eventueel, eerst nog bedenkt dat al wat bol van vorm is, bij het minste stootje van een helling neerwaarts rollen gaat?

Het is duidelijk: de vorm is een eigenschap van de stof, terwijl dezelfde stof gebeurlijk in talloze verschillende vormen kan bestaan, wat er op wijst dat niet die of gene specifieke vorm de eigenschap is, doch de vorm als zodanig. En op dezelfde manier kon worden gezegd dat de stof een eigenschap is van de vorm, want vormen kunnen met allerlei stoffen worden 'afgebeeld'. Maar hiermee is de kous niet af.

Een helling heeft een bepaalde vorm - zij is bijvoorbeeld een plat, hellend vlak - en zo ook een steen die, bijvoorbeeld, bolvormig is. Maar zijn het nu de vormen van die twee dingen welke maken dat bij het geringste stootje de steen van de helling gaat rollen, of zijn het de zogenaamde *massa's* van die dingen, welke immers onderhevig zijn aan de zwaartekracht? En als het geen van beide is die ervoor zorgt dat de steen van de helling rolt, doch die twee samen - massa én vorm: hoé doen ze dat dan wel? Hoe werken zij dan op elkander in zodat zij het te verwachten resultaat bewerkstelligen?

De vraag doet uiteraard denken aan Plato's vraagstuk naar de veroorzaker van iemands "groter zijn": als Piet een kop groter is dan Bart, wát precies maakt dan dat hij zoveel groter is? Is het zijn hoofd? En hier is het nog enigszins duidelijk dat de lengte van een fysieke entiteit, met die entiteit samenhangt zonder dat zulks in de werkelijkheid zelf duidelijk aanwijsbaar is: de samenhang bestaat immers veeleer binnen in ons hoofd, en dus in onze geest,

in onze voorstelling, welke begrippen onderscheidt die in de werkelijkheid helemaal niet apart bestaan.

Het is bijgevolg dan toch niet helemaal terecht om op te merken dat een bolvormige steen niet wachten zal totdat hij wordt herkend om van een helling naar beneden te gaan rollen. Het is immers niet alleen zijn vorm die hem doet rollen doch evenzeer zijn massa - of zijn stoffelijkheid - welke immers onderhevig is aan zwaarte. Als er geen vorm bestaan kon zonder vormherkenning dan gold dit ook voor massa of voor stof: geen massa zonder massaherkenning - bijvoorbeeld via weging van het soortelijk gewicht dat de verhouding uitdrukt tussen zwaarte en volume. Edoch, vervolgens gold dan evenzeer dat er geen onderscheid was tussen massa en vorm... zonder de specifieke herkenning van dit onderscheid of, in één enkel woord, het onderscheidingsvermogen. En hebben we hier niet te maken met een zeer oud woord dat wonderwel stevig op zijn poten blijkt te staan?

Dit slechts om te zeggen dat de perceptie een ernstige en niet weg te werken factor is in het debat over het wat en het hoe van wat al dan niet is. Maar elke poging om het debat te gaan voeren, loopt wonderwel spaak, want met elk nieuw begrip waar de discussie om vraagt, wordt tevens meer speling in de zaak naar binnen gebracht zodat binnen de kortste keren alle gedane uitspraken gaan lijden aan nietszeggendheid omdat de foutmarges ontzaglijk veel breder worden dan de te bepalen dingen kunnen verdragen, wat de metingen zelf in het belachelijke trekt.

Hoe immers kon iemand die van plan was om een huis te bouwen, een lap grond kopen van tien bij twintig meter... met een foutmarge van vijftig meter op zowel de lengte als de breedte van die lap?! Zijn lap grond werd door de burens gewoon weggedrukt en de aankoop ware geld in 't water! Om precies dezelfde reden doen allerlei registraties en papiermolens veel meer kwaad dan goed, en is het denken zelf - het afbeelden van de dingen in de geest - uiteindelijk een kwalijke vergissing. De finale speling die er op de zaken komt te

zitten is danig groot, maar zij wordt over het hoofd gezien door allerlei kortzichtigheden en vergissingen, ten gevolge waarvan men met een welbepaalde kijk op de werkelijkheid echt àlle kanten uit kan.

Begripsverwarringen zijn erger nog dan het door elkaar haspelen van de lettertekens zelf: als hier en daar in een tekst een letter verkeerdelijk door een andere wordt vervangen, komt dat weliswaar de leesbaarheid niet ten goede, maar blijven die fouten binnen de perken, dan blijft het lezen alsnog mogelijk. Eenmaal echter er meer lettertekens niét op hun plaats staan dan dat er correct neergezet zijn, is de ganse zaak verloren, ook al omdat men niet meer weten kan wélke dan correct zijn en wélke fout.

Eenmaal de grenzen van het toelaatbare overschreden, lijkt alles vloeibaar te worden en wordt waarheid gewoon een zaak van macht. Als de werkelijkheid zelf niet langer weerstand biedt aan onze wensen, dan gaan wensen onderling vechten, op den duur zelfs zonder nog te weten waar toe of waarheen, en dat is... chaos.

3. *Erkenning*

Hoe meer men met zijn geest de werkelijkheid tracht te specificeren, des te verder lijkt men van die werkelijkheid af te dwalen. We zagen reeds dat er geen stof kan bestaan zonder vorm, en dat lijkt heel duidelijk. We zagen ook dat er ook geen vorm kan bestaan zonder vormherkenning, al lijkt dat wat moeilijker. Die laatste bewering brengt immers aan het licht dat niet alleen vormen, maar ook massa's en, algemeen gezien, eender wat in de werkelijkheid, telkenmale om een specifieke perceptie van die dingen vraagt om tot bestaan te kunnen komen. Waar die specifieke percepties ontbreken, komt men er eigenlijk helemaal niet meer achter of die dingen nu echt 'an sich' bestaan of niet. Realisten zullen zeggen dat die dingen alsnog op zichzelf bestaan, Kantianen zullen dat in twijfel trekken. Het lijkt er hoe dan ook sterk op dat daar waar de subjectieve component ontbreekt, het object in kwestie in die toestand van chaos verkeert waarin ook de ganse wereld verkeerde vooraleer hij werd geschapen.

Dat dingen niet 'echt' kunnen bestaan zolang ze niet als zodanig waargenomen of dus *herkend* worden, geldt niet slechts voor het levenloze: ook menselijke personen dienen als zodanig benaderd te worden om als zodanig te kunnen bestaan. En zeker in het geval van menselijke personen is niet alleen sprake van herkenning, maar eerst en vooral ook van *erkenning*: mensen die niet als mens worden erkend door anderen, worden in feite door hen vermoord.

Sterfelijkheid heeft te maken met schuld - 'erfschuld', zoals zij wordt genoemd - precies omdat de verantwoordelijkheid voor het menselijk bestaan ook in menselijke handen ligt: doordat iemands mens-zijn afhangt van erkenning, draagt de ene het bestaan van de andere - of hij doet dat niet. De Franse filosoof Jean-Paul Sartre kan pas zeggen: "l' enfer c'est les autres", waar die anderen - met hun objectiverende blik of eender hoe - eraan verzaken om hun medemensen te erkennen. De hel is immers daar waar het geluk wordt afgewezen: het ontbreekt niet, maar het wordt niet gewild. *28-29 oktober 2009*

Naar aanleiding van Obama's speech in Oslo

1. Een synthese

In twee woorden lijkt de speech van de winnaar van de Nobelprijs voor de Vrede 2009 een geloofsbelijdenis in de rechtvaardigheid en in de kracht van de menselijke tussenkomst in de geschiedenis. (*"Our actions matter, and can bend history in the direction of justice."*) Een weigering van het fatalisme, een ode aan de rede. Maar hoort men dan niet plotse-ling een valse noot? Het luidt immers in-eens dat ook de rede haar grenzen heeft en dat daar het geweld het van haar moet overnemen. (*"To say that force is sometimes necessary is not a call to cynicism - it is a recognition of history; the imperfections of man and the limits of reason."*) Het gebruik van geweld is na-melijk noodzakelijk en zelfs moreel ge-rechtvaardigd als een land wordt aange-vallen en zichzelf dan moet verdedigen. Zo was zonder een militaire tussenkomst Hitler niet te verslaan en sinds W.O.II werden ook afspraken gemaakt om de we-reldvrede te bestendigen. En dat is ook goed gelukt, gelooft Obama. Uiteraard vergt elke oorlog offers, maar als we ons

vrijheidsideaal niet verdedigen, dan verliezen wij onze vrijheid ook en wat is vrede zonder vrijheid waard? Wie de mensenrechten genieten, die hebben ook de plicht om ze elders te doen naleven: de overtuiging dat alle mensen uiteindelijk hetzelfde willen, namelijk persoonlijke vrijheid en geluk, rechtvaardigt de militaire tussenkomsten ter verdediging daarvan, als zij door regeringen met de voeten worden getreden. Echte vrede vereist dat afspraken en regelgevingen moeten kunnen afgedwongen worden met sancties en zo nodig met geweld. Zo is er de noodzaak om de verspreiding van atoomwapens tegen te gaan en ook volkerenmoord binnenin naties en schending van mensenrechten vereisen en rechtvaardigen ingrepen van buitenaf. De afwezigheid van openlijk geweld is nog steeds geen vrede: rechtvaardige vrede vereist vrijheid voor allen en respect voor de mensenrechten. Tenslotte vereist echte vrede ook economische stabiliteit, nodig voor ieders ontwikkeling en geluk. Obama citeert Kant als hij zegt dat elke religie hetzelfde nastreeft, met name de wil om anderen te bejegenen zoals ook wij wilden dat zij ons

bejegenden. We zijn onvolmaakt, zo besluit hij, maar we kunnen tenminste naar de perfectie streven: alleen zo ontsnappen we aan het fatalisme en zetten we het verhaal van de menselijke vooruitgang verder.

2. *"Verantwoorde oorlog"*

Barack Obama, president van de Verenigde Staten van Amerika, ontvangt op 11 december 2009 te Oslo de Nobelprijs voor de Vrede en bij die gelegenheid verdedigt hij het begrip van de "verantwoorde oorlog" (*"the concept of a just war"*): een oorlog die mag én moet. Maar is dat geen *contradictio in terminis*?

Zelfverdediging is gerechtvaardigd, en zo ook oorlog uit zelfverdediging, zo weerklinkt het door de eeuwen, zelfs door de mond van heiligen zoals Thomas Aquinas, de allergrootste katholieke kerkvader. Maar dit doet niets af van het feit dat oorlog geweld is. Geweld is niets anders dan het tot de hoogste wet verheffen van het recht van de sterkste. En voor wie er nog

mochten aan twifelen: het recht van de sterkste is de volstreckte wettelóósheid. De koopwaar van Obama is bijzonder precair maar wat zijn de alternatieven?

3. Burgers de oorlog insturen

Wanneer vrouw en kind worden bedreigd door een niets ontziende vijand, moet de man niet op de loop gaan, althans niet zonder vrouw en kind. Men kan vluchten voor een vijand zoals men ook vlucht voor een tornado, een aardbeving of een andere naderende natuurramp. Vluchten is geen lafheid voor een kapitein die eerst iedereen in veiligheid brengt en die tot de laatste man aan boord blijft.

Terugvechten is minder verkieslijk dan vluchten van zodra men daarbij datgene riskeert dat men, koste wat het wil, tegen de vijand wil beveiligen. In het geval men zich de sterkste weet, rijst de vraag hoe- véél sterker men wel is: is men absoluut de sterkste zodat men niemand van zijn manschappen riskeert? Of is men slechts sterker in die zin dat men op een eindzege

mag hopen met relatief wéinig slachtoffers?

In het eerste geval is het beslist niét gerechtvaardigd om de vijand preventief uit te schakelen want van zelfverdediging kon dan bezwaarlijk sprake zijn. Bij het tot wet worden van het recht op preventieve oorlog, kon geen mens zich ooit nog veilig voelen. En als terugvechten zonder 'offers' onmogelijk is terwijl de vlucht geen optie meer kan zijn, dan kan men beter spreken over 'risico's' dan over 'offers', aangezien 'offer' een term is die veeleer past in het kader van kamikaze of van zelfmoordterreur. Risico's daarentegen kunnen uit het leven niet worden uitgesloten. Zelfs bij het slapen stellen we ons bloot aan gevaren die we hadden kunnen voorkomen indien we maar wakker waren gebleven. Veel prangender is de vraag of wij risico's mogen nemen waarvan niet wijzelf de dupe kunnen zijn, maar derden: onze eigen kinderen, maar gebeurlijk ook de vijand... en zijn kinderen.

4. *De goede herder*

In de parabel van de goede herder, vertelde inmiddels tweeduizend jaar geleden Jezus Christus het verhaal van een verloren schaap dat door zijn herder wordt teruggehaald uit de woestenij. De Zoon Gods spreekt van een *goede* herder omdat die, om amper één van zijn schapen te redden, zijn eigen leven op het spel zet en de rest van de kudde achterlaat.

De zaak is deze, dat de schapen aan de zorg van deze herder werden toevertrouwd en dat hij daarover bijgevolg verantwoording zal moeten kunnen afleggen: over de kudde, maar evenzeer over het lot van élk van de schapen. Wat er met hém gebeurt als hij zich in de woestenij begeeft om een verloren schaap terug te halen, is dan niet langer zijn zaak: dat is de verantwoordelijkheid van zijn opdrachtgever.

Een herder die bij het tellen van zijn schapen merkt dat hij er eentje tekort komt, maar die zich er makkelijk vanaf maakt met het argument dat hij er nog genoeg

overhoudt, kan beslist géén goede herder zijn. Immers, als zijn opdrachtgever hem zou vragen waarom hij dat ene verdwaalde schaap niet terug ging halen: wat anders kon hij antwoorden dan dat hij zijn eigen leven niet op het spel wilde zetten voor een schaap? Edoch, in dat antwoord zou hij uiteraard zijn opdrachtgever beleedigen, en die zou hem terecht wijzen met de woorden: hoe zou ik u een taak opdragen waarvan ik wist dat ze uw leven in gevaar bracht!? Dan bracht ik immers meteen de kudde in gevaar die ik u had toevertrouwd!

5. *"Bemint uw vijanden!"*

Het is beslist niet zo dat Obama zijn schapen de woestenij in stuurt. Veeleer is het omgekeerde waar en wil hij verloren schapen - die weliswaar aan andere herders toebehoren - in de woestenij gaan redden: in Irak, in Bosnië en op nog tal van andere plaatsen. Maar dat doet hij niet eigenhandig zoals de goede herder uit de parabel. Hij zend daarentegen zijn schapen uit en hij vraagt hen om voor herder

te gaan spelen in den vreemde. Voorwaar deed Christus dat ook met zijn apostelen, en de Kerk doet dat nog met haar zendingen vandaag, maar Christus gaf wel eerst zelf het voorbeeld en zijn volgelingen handelen uit vrije wil. Zolang de vrijheid van de missionarissen wordt gerespecteerd, lijkt die handelwijze sluitend. Is het immers niet omwille van de vrijheid dat troepen worden uitgestuurd?

Een ander probleem duikt op waar aan zendelingen gevraagd wordt dat zij zouden doden. Christus vroeg aan zijn apostelen dat zij hun leven zouden geven voor hun naasten, zoals Hij zelf hen dat had voorgedaan. Omtrent de vijand zegde hij niét dat die gedood moest worden: "Bemint uw vijanden!" was zijn devies en is dat niet het tegendeel van doden? Stelde Obama Jezus Christus in zijn schaduw als hij beweerde dat het verlangen naar vrede niet volstond om die te realiseren, en dat *derhalve* geweld soms nodig was? Volgens Christus immers kan vrede niet het resultaat van oorlog zijn ("Wie het zwaard hanteert, zal omkomen door het zwaard");

volgens Hem is vrede een vrucht van de liefde.

Mag een herder zijn schapen de wildernis in sturen met de opdracht daar herder te gaan spelen over de schapen van een ander? Als die andere herder dat niet wil, dan brengt de eerste zodoende zijn eigen schapen toch alleen maar in gevaar? En dat lijkt tenminste iets heel anders dan zijn eigen leven te riskeren voor één schaap, of niet? Een leger wordt niet beïnvloed zwakker bij het verlies van slechts één soldaat, zoals ook een politicus zijn job niet zal verliezen als hij slechts één stem moet missen, maar zijn mensen dan te herleiden tot de kudde die ze vormen en dus tot het *aantal* waartoe ze trouwens ook ter gelegenheid van de verkiezingen worden herleid?

Het bestaan van het kwaad rechtvaardigt volgens het christendom de oorlog niet omdat het kwaad - alvast in de analyse van de heilige Augustinus - geen identiteit en zelfs geen entiteit is die men doden kon: het kwaad is daarentegen een *tekort*, meer bepaald is het kwaad niets anders

dan een tekort aan het goede. Het wordt derhalve pas bestreden door het goede zelf, en dat is dan ook perfect in overeenstemming met het gebod: "Bemint uw vijanden!" De tragiek van de oorlog ligt hierin, dat door de identificatie van het kwaad met bepaalde personen - 'vijanden' - die men dan doodt, men zichzelf terstond transformeert in de moordenaar die men bestrijden wilde, en zo plant het kwaad zich alleen maar voort.

Of Obama het bij het rechte eind heeft met zijn 'gerechtvaardigde oorlog', is onzeker: dit zijn immers bijzonder moeilijke kwesties, zaken die het loutere denken te boven gaan. Zeker is wel dat er godsdiensten bestaan die zich veel beter lenen tot de ondersteuning van dat concept van een 'gerechtvaardigde strijd', dan het christendom.

6. De vijand binnenin

Maar er doet zich vandaag nog een andere bijzonderheid voor inzake oorlog; een verontrustende zaak die misschien wel de eigenlijke doch verborgen vijand aan het licht kon brengen en die daarom niet mag veronachtzaamd worden. Men ziet immers dat de crisis, ook in het thuisland, een grote groep mensen treft die voordien welstellend waren. Deze slachtoffers lijden honger en kou. Armoë is geen schande, maar toch zijn zij vooral voor de oneer op de vlucht, en zij zien zich genoodzaakt om aan het front te gaan vechten in de hoop aldus hun families bij te kunnen staan. De nood is immers zo groot dat deze burgers uit hun woningen worden verjaagd. Maar het zijn geen vreemde en vijandige volkeren die hen de straat op jagen; welnee: het zijn hun eigen landgenoten die dat doen! Meer bepaald zijn het de kapitaalkrachtige burgers - de eigenaars van de woningen waarvoor zij niet langer de huur kunnen betalen - die hun medeburgers meedogenloos in de kou laten staan, en die zich aldus als hun vijanden ontpoppen...

Want is het niet verbluffend hoe gedwee allen knielen voor het gouden kalf dat feitelijk het egoïsme vertegenwoordigt dat misschien wel onze grootste vijand is? Is het niet verbazingwekkend hoe volslagen kritiekloos elkeen zich neerlegt bij de orde van het geld? En met welk een vanzelfsprekendheid het brute egoïsme zijn rechten opeist, óók al zijn de schuldeisers de medeburgers van de schuldenaren en treft hen geen verwijt inzake een crisis die de vrijheid in de weg staat en die tenslotte een kind is van de ongebreidelde hebzucht?

12-13 december 2009

